

Konungens Befallningshafwandes

uti

Kronobergs Län

till

Kongl. Maj:st

afgifne

Fem Års

B e r ä t t e l s e

År 1822.

S E D E R S H U M.

Trykt hos Directeuren Henrik And. Nordström, 1823.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Konungens Befallningshafvandes i Kronobergs Län till Kongl. Maj:t afgifne Fem Års Berättelse År 1822.

Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB).

Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

Konungens Befallningshafwandes

uti

Kronobergs Län

till

Kongl. Maj:st

afgifne

Fem Års

B e r ä t t e l s e

År 1822.

S E D E R S H U M.

Trykt hos Directeuren Henrik And. Nordström, 1823.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
Landet.....	3.
Inwånare.....	3.
Jordbruk.....	4.
Boskaps-skötsel.....	6.
Skogarne.....	7.
Bergsrörelsen.....	8.
Fabriquer.....	10.
Binäringar.....	11.
Handeln.....	13.
Kammarwerk.....	13.
Fromma Stiftelser, Statsbidrag.....	15.
Politie.....	15.
Wexiö Stad.....	18.
Årliga Utskylder.....	20.
1:o Båtsmän.....	20.
2:o Fattigvården.....	20.
3:o Reserve-skjutsen.....	20.
4:o Wäghållningsskyldigheten.....	21.
5:o Diverse onera.....	21.
6:o Clereciets underhåll.....	21.
Allmänna Inrättningar.....	21.

Tabellbilaga

Tabell för Kronobergs Län

Statistisk Tabell öfwer Wexiö Stad i Kronobergs Län

1:o Landet, som utgör $89\frac{3}{4}$ qvadratmil, hvaraf $78\frac{1}{2}$ fast land, och $11\frac{1}{2}$ mil sjöar, är nästan öfverallt bergigt, samt genomskuret af sjöar och strömmar; mossar, fjärr och myror af ansenliga rymder finnas flerstädes. Genom den westra delen af Länets, är en landrygg, från nordost till sydwest, hwilken delar de watten, som flyta åt Östersjön och Cattegat. Deß största höjd öfver wattenytan är 214 fot. Bland Berg, som här finnas, är Hundeberg i Lidhults Socken af Sunnerbo Härad, det högsta.

Genom de i sednare åren kraftigt widtagne anstalter af sjöars uttappning, strömmrensningar, mossars uppodling, och stogarnas gallring, har icke allenast landet kommit i tillfälle, att ansenligen utwidga åkerbruket, utan klimatet har äfwen blifwit mycket helsosammare, så att sällan några Epidemier förmärkas.

Inwånare.

2:o Folkmängden är till deß hela belopp:

Mantalskrifne	*	*	=	=	=	45,219	} af båda Könen.
Mantalsfrie	*	=	=	*	=	49,690	

Folkstocken har betydligt ökat sig, under de sednare åren; orsakerna dertill kunna med säkerhet, och egentligen tillskrifwas:

- 1:o Att mindre folköfbande krig under en tid af 30 år inträffat.
- 2:o Vaccinationen.
- 3:o Landets ökade kultur af säd, men i synnerhet Potatoes.
- 4:o Ett mångårigt uteblifwande af härjande sjukdomar.

Folket är i allmänhet höfligt, gladlynt och tjenstaktigt; deß intellectuela bildning, är sådan, man kan wänta den af en allmoge. Hvad sedligheten angår, så är den inom de husliga kretsarne, och under hwardagslifwet i allmänhet oflanderlig; bland tusentals menniskor kunna icke alla wara goda, synnerligast

Yigast i en tid, då sjelfswålds-andan nog synbart gbr sine yttersta försök att förleba samt förwilla; men under Marknader, eller större samkväm förefatta dock stundom oordningar, hwartill brännwinets öfwerflödiga bruk gemenligen då gifwer anledning; likwisst kan jag wid detta tillfälle icke underlåta nämna, att den fria husbehofs-bränningen mycket minskat begäret, att besöka krogar eller näringsställen, hwilket lefnadsfatt har den farligaste inslytelse på moraliteten. Hvad nödtorsten af brännwin fordrar, för det enskilda behofwet, begagnar allmogen merendels af egna tillgångar, och på landsbyggden, då icke helgedagar inträffa, finner man sällan nog öfwerlastade menniskor.

Landets Inwånare hafwa, till någon del, hjälplig förmögenhet, men mängden är i knappa willkor, och söka sin bergning genom sparsamhet, flit och en loflig industri.

I särdeles goda år wisar sig brist på Tjenstefolk och arbetare för dagspenning; till det förra är orsaken, att ogifta personer, i synnerhet quinnokönet, då, som det kallas, sätta sig för sig sjelfwe, och försörja sig med handarbete; och till det senare, att alla födoämnen erhållas för goda priser, och den arbetande classen känner sig mindre angelägen om penningeförtjenster, utan arbetar åt andra endast när han behagar, samt emot dryga arbetslöner. Ett Karl-dagswerke beräknas i allmänhet till 24 β. och ett quinnfolks till 16 β. Dico.

Jordbruk.

Jordarterne äro af flere slag, dock i allmänhet af de swagare. I Ålbo, Kinnewalls, Konga och Norrwidinge Häradar, hwilka äro de bördigaste, har man svartmylla, blandad med någon sand, dock sällan öfwer en fots djup, endast på några få ställen träffas ensam lera. Westra och östra delen af Länets, innefattande Sunnerbo och Uppwidinge Häradar, hafwa en swagare jord, hwilken till det mesta består af sand och mylla — På Landets språk kallas denna blandning Mjälljord.

Den fruktbaraste jordmånen är gemenligen mycket besvärad af sten, der den icke blifwit bortröjd; detta har ock varit orsaken till de små och spridda åkerfält man mångenslades träffar i wiså Häradar, och är troligen en anledning, hvarföre detta Län öfwen kommit att benämnas Smäländ, lika med Calmar och Jönköpings Län, der förra förhållandet varit ungefärligen enahanda. Med undantag af Herregårdar, samt ett och annat Postställe, der höstfådet begagnas, brukar allmogen i allmänhet ensfådet, det will säga, att all
öppen

Oppen jord besås till hälften med Korn, den öfriga delen med Wir-Råg, Bland-säd, Ärtor, Lin och Potatoes. Beresbruket nyttjas på så ställen, såsom i allmänhet mindre passande i denna Landsort, der åkrarna ligga hvarandra frän-skilda och äro steniga. Odlingen med Potatoes har stark framgång, och kommit redan till den höjd, att då ej misvärt derpå inträffar, är söga affättning med spannmålen; ty besparingen af detta sädeslag blir derigenom högst betydlig, och affattningen åt närgränsande Län kan aldrig påräknas. Hvarken klimat eller jordmån är för de finare trädgårdswärterne, dock hafva i de sednare åren, på de fleste Säterier, wackra Trädgårds-anläggningar blifwit gjorda, så att på de behöflige Trädgårdswärterne numera ej förmärkes någon brist; äfwen som hos Allmogen, på de fleste ställen, träffas hwad man kallat kåltäppor, och hwarest produceras någorlunda tillräckligt af Jordfrugter för Bondens behof. Lin sås öfwerallt med förmån för Landsorten. Gampa och Humfa äro tillräcklige för ortens behofwer, och af sednare sorten försäljes äfwen till andra orter.

Då ej misvärt på säden inträffar, har orten icke allenast full tillgång derpå för behofwet, utan äfwen betydlig spannmål att affätta, som lifwist sällan med säkerhet kan påräknas. Troligen gifwes ingen Prowins, der odlare finna så många svårigheter för sig, som denna; men sådant allt oakadt, täflar Kronobergs Län med hwilket Lin som helst, i odlingsfäst, och man kan med full wisshet säga, att under de sednaste 30 åren, har genom använd kostnad och möda på åkerbruket, sädes-affattningen stigit till minst en fjerdedel af hwad som förut producerades. Mångfalldige Hemman gifwa nu en fördubblad gröda. Mosodlingarne, hafwa under loppet af de sednare 10 åren i synnerhet wäckt uppmärksamhet, och på dem är nedlagdt mycken kostnad, men fruktanswärdt, soutenerar sig ej desse företag fullkomligt wäl i längden, i anseende till mosjordens elaka bestaffenhet; ty af den erfarenhet man nu äger, fordras äfwen gödning, som ej kan lemnas utan den odala jordens stora skada.

Förbättrade åkerbruks-metoder, redskap och mekaniska inrättningar, till besparing af arbetskraft, äro nästan öfwerallt kända, och på de ställen, der sådant kan med förmån brukas, redan antagne, men brukeningsfättet för Bonden härstädes, är helt annorlunda, än på de fleste andre orter. Dess steniga och swaga jord, fordrar redskap efter jordens bestaffenhet, och dessa, ehuru ganska enkla i sin natur, hafwa wåre förfäder, så wäl utgrundat, att om allmogen i Kronobergs Län wille nyttja sådane åkerbruks-anstalter, som i Skåne, Östergötthland och Södermanland, skulle den snart försättas i den yttersta för-lågen.

lägenhet. Detta är i allmänhet uttradt, ty wisserligen är förhållandet på ett och annat ställe olika; hwarföre äfwen ofta inträffar, att Bonden, der sådant låter sig verkställa, följer upplysta jordbrukares exempel af Herre-classen, och sköter sin jord, samt begagnar förädlade åkerbruks-anstalter likasom de.

Bostaps-skötsel.

Ångarne och Beteshagarne äga i allmänhet icke den förmånligaste bårdighet, man skulle förmoda, i anseende till det stora antal oxar, som årligen åt andra orter föryttras. Ångarne äro widsträckt, men berg och en mängd sten intaga en betydlig del af rymden. På många ställen träffas endast Ljungmark, som likwisst är både ett angenämt och helsosamt födo-ämne för Boskapen, under blomningstiden. Om man i något afseende skall klandra hushållsmethoden här i Lännet, är att för mycken öppen åker fins, som hålls i bruk; och att Labugårdarne ej äro proportionerade mot utsädet; men mistagen härutinnan börja redan rättas, hwarigenom äfwen förmodas bård, att Landtmannen skall finna ett behof för sig, att efter detta öka kreaturs-antalet på sina egendommar.

Med undantag hos några få possessiöner, brukas ganska obetydligt artificiella foderväxter. Jordmånens bestaffenhet är alldeles deremot, och skulle Bonden befatta sig med dessa kostsamma och ofta misslyckade försök, wore han snart förlorad. Timothei-gräset nyttjas dock med förman, på många ställen äfwen af allmogen. Kreaturs-afveln är af ganska god race, och känd för den bättre i Riket. Bonden förstår icke att sköta hästen wäl, men sina få-kreatur är han angelägen att förträffligt wårda. Hästarna äro i allmänhet små, men ihärdiga; de hafwa dock börjat få mera storlek, sedan Esquadrons-hingstar på ett och annat ställe blifwit etablerade. Knappa hö-tillgångar bereda omdjligheten att med förman underhålla Spanska och Engelska Får-racen; de finnas dock numera hos åtskillige Possessionater, men allmogen håller endast hvad man här kallar Swenska Får, som klippas twänne gånger om året; dock har Får-racen i allmänhet, under sednare tider, synbart förbättrat sig någorlunda öfwerallt, så att äfwen på den sidan är hushållningen i tilltagande. Getter, ehuru nyttiga, samt ganska litet kostsamma att underhålla, och hwilka i fordena tider nästan öfwerallt funnos här i Lännet, äro nu till det mesta afstafade, samt träffas på få ställen, åtminstone i myckenhet. Orsaken härtill är den ofvarenhet man fått, att Getter ganska mycket förstöra stogarne, ty nästan alla uppväxande stogplantor, när de åtkommas, äro för dem ett rof. Labugårds-afkastningen lemna icke allenast tillräckligt af Ost och Smör, för de egne be-
hofwen,

hofwen, utan och en af Landets wäsentliga näringsgrenar. Försäljningen der-
af till andra orter i förening med Oxhandeln, utgör en betydlig penninge-
in-
komst. Under de sednaste åren har likwißt Oxhandeln varit nog in-
stränkt, som af-
wen mycket wållat närwarande stora penningebrist. Med undantag af en in-
träffad epidemie 1819 bland Kreaturen i de södra Socknarne af Län-
et, då nå-
gra och sextie kreatur inom kort tid störtrade, har på femtio års tid ej någon
boskaps-sjuka förmärkt. Dranken är på många ställen af stor nytta, för crea-
turens underhållande. Förbud af Brännwinsbränning, tror jag skulle således
i många afseenden wara skadelig. In-
stränkning af denna alltför långt ut-
widgade rörelse, inträffar helt säkert ändå af sig sjelf, sedan de stora Bränn-
wins-Fabrikanterne, hwilka dock här i Län-
et varit långt färre, än på andra
ställen, knappast finna någon affättning med waran, eller, rättare sagdt, utan
någon synnerlig calcul, kunna drifwa Brännwins-tillwerkningen i större scala.

Stogarne.

Betydliga Bos- och Elk-stogar hafwa fördom varit i detta Län, men
hwilka nu äro ansenligen medtagne. Furu- och Granstogarne hafwa fått wid-
kännas ett lika öde, emedan allmogens små och in-
stränkte åkerfält nödgat dem,
innan odlings-systemet mera allmänt blifwit antagit, för att winna uppehälle,
swebja, stundom större, stundom mindre stogsparker, att derpå sedan utsä
winter-råg; hwilka sålt, wäl i sinom tid, åter bewäras med stog, när de in-
fredas; men som matjorden alltid försämras efter hwarje swedning, blir den
stog, som nu för tiden uppwäxer, aldrig så grof och kärnfull som fördom.
Luxe i Byggnadsfält, så hos ståndspersoner, som allmoge, en mängd tillkom-
ne nybyggen under sednare åren, mycken folning till de många Jern-Druken
i Län-
et, har ansenligen och naturligtwis afwen förminskat stogarne, men kan-
ste ändå mest de mångfalldiga stor- och enstifterne, hwilka, ehuru nyttiga för
sjelfwa jordbruket, medföra ändå den olägenhet, att sedan hwar och en hem-
mansägare fått sin lott sig tilldelat, blifwa merendels alla båda ut- och indög-
instängda af trädgårdsgårdar, som medtager en otrolig mängd stog, och hwil-
ket onda aldrig kan förekommas. Tjåru-bränning idkas mycket i stogstrakterne,
och i de närmaste Socknar intill Skåne, Blekinge och Calmar Län, afsyttras
icke obetydligt antal bjelkar, timmer och bräder, som wisa år lemna ansenlig
inkomst.

Recognitions-stogar finnas inga, men wäl finnas 5 st. Härads-Allmän-
ningar, hwilka, med undantag af Horjemo, äro ganska in-
stränkta, samt söga
stogsbewur-
ne, och kunna således icke med förman af andra Hemman begagnas,
än

än dem, hvilka gränsa när intill. Torfmosar träffas på flera ställen och blifwa wisserligen af stor nytta under en kommande tid, när tillgången på brännste blifwer ännu mindre.

Den måst skoglösa orten är en del af Sunnerbo Härad, men af de medel, hvilka till Hushållnings-Sällskapet af Kongl. Maj:t i nåder blifwit upplåtna, hafwa skogsplanteringar der i orten blifwit anlagda, och man har anledning hoppas, att de i detta afseende widtagne åtgärder skola för Lånet framdeles blifwa af en wäsentlig nytta.

Bergsrörelsen.

Inom Kronobergs Län har under de fem förflutne åren, från och med 1817 till och med nästlidet år 1821, ingen grufwa blifwit arbetad. Alla försök, så wäl i äldre som i sednare tider, att inom Lånet upptäcka något lönande och fortfarande malmfält af jern eller andra metaller, hafwa varit fruktlösa, men denna saknad är till en betydlig del ersatt, genom en ynnig tillgång i en stor del sjödar, af sjömalmer, mer och mindre rikhaltige, dock i allmänhet kallbräcte, eller gifwande så kalladt kall-skört jern, af hvilken anledning Bruken inom Lånet, utom Did äger rättighet, att ifrån de norra Bergslags-orterna uppköpa tackjern för hälften af årliga smidet, till blandning med egna Tackjerns-tillverkningen, så att det inom Lånet tillverkade stångjern och manufactur-smide, i allmänhet de sednare åren varit af erforderlig godhet, och för wiså behof utmärkt tjenligt. Af erfarenheten är bestyrkt, att sjö- och myr-malmer, för Gjuteri äro tjenligast och bäst passande, af hvilken orsak, numera wid de fleste Masugnar, en betydlig mängd gjutgods tillverkas, bestående förnämligast i Rakelugnar, Grytor och andra kokkärl. Att tillgången på sjömalms i de sjödar, der upptagningen längre tid skedt, aftager, kan icke motsägas, men deremot har man i andra sjödar, der man ej förut trott malm finnas, upptäckt malm; äfwen som man på flere ställen funnit myrmalms-tågter af lika halt och duglighet, och mera lätte att åtkomma. Med säkerhet kan antagas, att då Masugngången är god och blåsningsen behörigen skötes, till Ett Skeppund Tackjern, öfwerhufwud räknadt, åtgått $3\frac{1}{2}$ à 4 Tunnor Malm af circa 90 Lypds wigt. Gjutgodset afsyttras, dels inom Lånet, dels till Skåne och Wexinge. Wid några Masugnar, synnerligast wid Klafweströms Masugn, har, utom förenämnde sorter, äfwen Gjuteri för andra mera grannliga behof, blifwit försärdigadt af lika godhet med det som tillverkas wid något annat Gjuteri inom Riket. Att bestämdt uppgifwa Tackjerns-tillverkningen, låter sig icke göra, emedan den beror icke blott på kolens och malmens mer och

och mindre godhet, utan åfven på Masugnsgärens mer och mindre omtänka och tillsyn wid Hyttarbetet, Masugnens och Blåswerkets bättre eller sämre bestaffenhet m. m.

Swad åter angår beloppet af stångjerns- och ämnesmidens-tillverkningen, så kan med säkerhet antagas, att den tillåtna quantiteten, så kallade hammar-skatten, blifwit utsmidd wid samtelige Bruken, utom wid Did och Ky. Wid Did af det skäl, att ägaren saknat erforderlige insigter i Bruks-rörelsen, och ej förmått förse sig med nödigt förslag; och wid Ky, af den anledning, att Bruksägaren ansett sig ej med förman kunna drifwa smidet högre än till 500 Skeppund; och derföre, efter vederbörligt tillstånd, för åren 1818, 1819 och 1820 inställt 400 Skeppund stångjerns-smide, hwarefter, från den 1 November sistnämnde år, 400 Skeppund stångjern, och 300 Skeppund ämnessmide för alltid nedlades. Största delen af stångjerns- och ämnesmidens-tillverkningen förädlas i diverse Manufactur-smiden, såsom Spit, Billar, Spadar, Wagns-axlar och Hotstänger m. m., som föryttras dels inom Länet, dels försäljes i Skåne och Blekinge, samt aflemnas till Skeppshvarfwet i Carlstrona. Beloppet häraf har för alla fem åren varit 8,530 Skeppund eller per medium för året, 1706 Skeppund, dock mindre de sednare åren än de föregående.

För Bruks-rörelsen hafwa de sednaste 2:ne åren betydliga svårigheter mött, då, i anseende till den milda wäderleken under vintermånaderna utan snöfall, skogwägarne för kolens framförande icke kunnat begagnas, så att wid flere Bruk kolbrist nu inträffat, och, i följe deraf, större eller mindre del af smidet måst inställas, och troligen endast wid ett enda Bruk, blåsning innevarande år kan ske. Under de fem sistförflutne åren har affättningen å jern-effecter varit gynnande, dock har den nästlidet år betydligen aftagit, så att wid flere Bruk tillverkningen af Manufactur-smide ej kunnat afyttras, utan ligger oförsäldt wid Bruken.

Genom ombyggnad af smides-werkstäderna på flera ställen, synnerligast wid Lesebo och Klafweström, och ägarens omtänka, att så wäl förbättra tillverkningen, som att öka den, kan med skäl sägas, att nåringen wunnit en icke ringa förkofran, i synnerhet genom det på några ställen antagne förbättrade smidesfätt, så kalladt koksmide, som efterhand troligen kommer att allmänt införas i denna ort.

Swad Skogshushållningen angår, så är Allmogen i allmänhet willig att tola på de ställen, der de af Bruksägarna erhålla erforderligt penninge-förslag, på

på sina kol-tillverkningar, och ej så wänta på betalning för aflemnade kol, i synnerhet som på wisa trakter kolnings-arbete och foror utgör Allmogens enda utwäg till penninge-förtjenst. Det förtjenar att anmärkas, att en del Bruksägare genom förhöjning i priset sökt förmå Allmogen att till kolning använda oswedd wed, i stället att wänligen här i orten kolas af så kallad smetwed, eller sådan som erhålles efter swedjande, utan att weden förut afföres, hwilken wed alltid lemnar swagare och lösare kol, helst ofta händer, att den flere år får qwarligga innan kolning sker.

På åttskilliga ställen äro wiserligen skogarne till de närmast Bruken belägne Hemman af kollaget mera medtagne; dock synes ej kolbrist wara att befara, då med skogarne rätteligen hushållas, och ett förbättrade kolnings-sätt bänner införas, hwilket likwäl endast långsamt låter sig göra, och hufwudsakligen befordras genom föresyn af Bruksägare, som inse nyttan och nödwändigheten deraf. Bland Allmogen inom några kollag hafwa wäl Bruksägarna utdelt Directeuren af Uhrs nyttiga Handbok för kolare; men då man känner Allmogens omilja för nyheter i hushållningsmål, helst då förändringen fordrar ett ökad arbete, som likwäl rundligen ersättes, bör man icke undra deröfwer, att kolningarne ännu se på det förut brukliga sätt, hwarigenom icke blott sämre, utan äfwen en betydligt mindre qwantitet kol erhålles.

Någon förlags-handel existerar icke här, som i de norra Bergslags-orterna, der en Bruksägare emot de willkor och den säkerhet förlags-författningarna utstaka, ej har swårighet förskaffa sig förlagsman. En Bruksägare här, som sjelf icke har nödigt rörelse-capital, måste således göra lån, eller i saknad deraf inskränka rörelsen, då en påräknad minst uteblifwer. Ej sällan har också inträffat, att Bruks-egendomar inköpas till ett pris öfwer deras werkelige värde, som säkrast bestämmes af det capital, hwilket för rörelsens behöriga drift med förmån kan användas, i förhållande till den årliga smidesrätten samt tillgången och priset på kol och malm m. m. Att Bruks-rörelsen i denna ort drifwes med förmån är otwifwelaktigt, då man finner, att de Bruksägare, som med erforderlig insigt i den oeconomiska delen och Bruksdriften förena omtänka och werksamhet, samlat en icke ringa förmögenhet. Likwäl är detta kanske icke förhållandet i allmänhet, hwartill orsaken bör sökas i Bruksägarnes egen försummelse eller saknad utwäg att förlägga en rörelse, som i annat fall måste drifwas med förlust.

Sabriqver.

Af Fabriker kan man beräkna Kostads Glasbruk, såsom förmåntligast. Anläggningen är i stor scala, och man känner, hursom det gifwit ägaren
wisa

wisa år 1600 R:dr behållen inkomst. Kostad är belågit i den magraste orten af Lånet; men genom jemna förtjenster wid Drukets, har Allmogen deromkring sin bergning; och kan årligen utgöra sina skatter till Kronan. Dernaft äro Pappers-Drukens, hwilka i allmänhet äro wäl inrättade, och drifwas med mycken kraft.

Jag tror mig icke tilltaga för stor summa, då jag uppger pappers-försäljningen till 80,000 R:dr årligen, och dessa anläggningar äro af så mycket mera värde, som rudimaterier erhållas inom orten, och affättningen på waran är merendels säker; en stor förlust wore, om sådane Conjunctioner inträffade, hwarigenom dessa Bruks-inrättningar astynade, hwilket dock ej är att förmoda i en tid, då nåringarne så oafbrutet uppmuntras, samt understödjas af en wis och wälgörande Regering. På landsbygghden hafwa i sednare tider många Garfwerier blifwit anlagda, hwilket bidrager icke allenast till inkomster för Kongl. Maj:st och Kronan, utan äfwen nedsätter arbetspriserne för Allmogen, som nu ej alltid behöfwer söka stads-Garfwarne för att få sina hudar beredde; och ju mera Skräfförfattningarne instränkas, ju mera wisar sig industrien på landet. Många stads-Handwerkare finna och sin uträkning att etablera sina werkstäder på landet, endr de dertill erhålla lagligt tillstånd.

Wäfnads- och lin-berednings-Institutet på Gårdsby, går wäl och ordentligt; ingenting försummas wid denna läro-anstalt, som kan befordra ändamålet. Om Allmogen är trög att antaga de nya grunderne för lin-wäfningen, är sådant icke Institutets utan menighetens skuld, hwilka på alla orter finna sig merendels i början mindre hugade att bortlägga gamla oeconomiske wanor, utan är endast tiden och upplysningen som kan i dylikt fall verka till förbättrade hushålls-principer.

Drift på god lera nästan öfwerallt gör Tegelbruksdriften mindre förmånlig; och så finnas få af dessa anläggningar, hwarigenom all byggnad är mycket beswärlig. Med undantag af de publique byggnaderne, träffas på få ståtler stenhus, hwartill äfwen den omständigheten bidrager, att inom Lånet ej finnes något kalkbrott. Öfrige Fabriques-anläggningar äro ännu i mindre scala. De som finnas, medföra likwäl sin nytta, och så wida penninge-tillgångarne ej alltför mycket aftaga, är att påräkna, det efterhand en synbart rådande industrie i inrättningar af olika slag skall tillkomma. Under loppet af de sednare åren, hafwa tillkommit en wäl inrättad Wäffweds-Fabrique på Gårdsby, flere Garfwerier, en Lack-Fabrique och två Lin-oljeslagerier.

Winåringar.

Landets hufwud-wåring är Wostapsstöfvel, och derpå räknar Wonden såsom en hufwudsaktlig omständighet, hwarpå den lilla penninge-inkomst skall

samlas, hvarmed skatter och Krono-utskylder m. m. bestridas. När misväxt ej inträffar, har Bonden sin fullkomliga brödsöda af jordbruket, men föryttrar sällan någon spannemål, då han är bosatt på mindre Hemmansdelar: deremot kunna flere 1000 Tunnor såd numera af Possessionater årligen försållas, fast affättningen alltid faller swår, medelst aflägsenheten från höståder.

Försäljningen åt andra Län, af Ljåra, Beck, Bråder, Bjelkar, Lerfåril, Vinnespånad, Wåfnader, Humle, Wax, Honung, Smör, Ost och Fatg, inbringar ej obetydliga summor.

I de trakter, der Jernbruk äro belägne, har Allmogen ett stort understöd af Försör, samt kolsförsäljningen; och Pottaske-bruken gifwa äfwen någon förtjenst, dock mindre nu än fordom, sedan Bokskogarne så ansenligen blifwit medtagne. Salpeter-tillverkningen drifwes med framgång: 1819 aflemnades till Kongl. Maj:it och Kronan utom den wauuliga gården af 1,400 L:pd, circa 2,200 L:pd, mot contant betalning. Nu mera, när jagten är mera frigifwen, är den wisserligen ej så förmånlig som fordom, likwisst har orten någorlunda sina behofwer af willebråd, synnerligast de år, wintrarne ej äro alltför swåra.

De många insjöar och strömdrag, som nästan öfwerallt finnas i provinser, tillskynda förmånliga fisken, och dessa lyckliga tillgångar af födo-ämnen, skulle wisserligen wara ännu wida större, om ej den ohjelpiga misshushållningen nästan öfwerallt sker, att fisket, så alltför mycket och oförsvarligt begagnas under den så kallade lektiden. — På många ställen förtjenar Allmogen mycket penningar med foror, så winter- som sommartiden.

Wätteleder finnas ej, utan allt transporteras landwägen, som skall gå till andra orter, eller hämtas derifrån. Om detta förhållande kanst borttager mångfalldiga dagswerken, som skulle kunna användas på jordbruket, så blir winsten dock säker, genom en lättare penninge-förtjenst, i synnerhet som Bonden här i landet låter betala sig mycket för sina försör.

Genom allmänna understöd äro, med undantag af Gårdsby Institut, ej nya bindningar tillkomne; utan folkets egen industrie, i förening med locala förhållanden, har under tidens längd tillskapat allt sådant, och utan dessa resourser skulle det icke wara möjligt, att folket, uti ett af naturen så magert land, mot de fleste andra Rikets provinser, kunde åga utkomst, eller utgöra de dryga skatter, hvarmed det i allmänhet är beswäradt; men nu bergar sig menigheten någorlunda wäl, och under de 30 år jag varit höfdinge i detta Län, har all redogörelse till Statsverket skett utan någon rest.

Handeln.

Landets Inwånare äro i allmänhet mycket fallna för handel, och måste vara det, för att kunna affätta de flere slags landtmanna-waror, som produceras; öfwer affättningen kan ej heller synnerligen klagas, ty Skåne och Calmar Läner mottager alla slagsförädlingar, och landets öfrige producter; i synnerhet Smör, Ost, Talg, ic. förkyttas gemenligen åt Blekingeska Sjöstäderna. Saknad af någon segelred har gjort många wägars anläggning af nöden; de äro öfwen i Provinsen så tillräckliga åt alla orter, att ingen communication åt några aflågsnare trakter saknas, utan har jag för dessa stora angelägenheter under min Höfdinge-tid låtit anlägga emellan 20 à 30 mils nya wägar, till den brukbarhet, att de nu äro beräknade och indesta till Hårads-wägar: de nu gällande författningar äro på intet sätt menliga för näringarnes fortgång, och då inga nya band på en löslig industrie läggas, anser jag för min del Landsorten äga alla behöfliga friheter, för sina oeconomiska angelägenheter.

Den så kallade Gårdfarihandeln är i synbart aftagande, och ganska sälltan förmärkas de wandrande Westgötherna; en lycka hade varit om deras mångfallbige besök för längre tider seban upphört, ty otwifelaktigt har deras handels-speculation, genom utmånglandet af utländska öfwerflöds-waror, hufwudsakligen bidragit, till den numera rådande luxen hos Allmogen.

Churu Landtmärknader på några få ställen, som äro aflågsnade från städer, kunna vara af nytta och kanske ett behof, anser jag likwißt Landtmärknader i allmänhet stadliga och mindre nödiga, med undantag af den rörelse kreaturs-handeln befordrar. Jag har derföre under min tjenstetid, erhållit Konungens nådiga tillstånd, att få indraga en del märknader, i hwad som haft affeende på handel af Köpmanna-waror, men deremot anskaffat Länet den förmånen, att å lämpade tider och orter få begagna wiså kreatursmärknader, för att derigenom winna en lättare affättning med denna Landsortens nästan allmänna product. Att hastigt indraga alla onödiga märknadsställen, skulle dock medföra hos Allmogen stort missnöje; men kunde sådant ske successiue eller mera omärkligt tror jag det både, uti moraliskt och oekonomiskt affeende skulle medföra goda följder.

Hammarwerk.

Ål nyo ståttagde eller af öbe upptagne Hemman under de sebnare 5 åren, eller i ödesmål fallne, hafwa icke tillkommit. Hemmansflyfningar äro mycket olika, men hafwa i sebnare åren tilltagit i mån af folkökningen.

J all.

I allmänhet äro Wänderne bosatte på sjerbedelar, men mångenstädes på åttontbedelar och äfwen på 24:bedelar å större Hemman. Hitintills hafwa de starka Hemmansklyfningarne ej funnits synligen menlige, ty alla utstylder till Kongl. Majst och Kronan hafwa blifwit fullkomligen utgjorde, men säkeri är, att så wida desse klyfningar af en skattlagd jord under tiden gå alltför långt, blifwa seljderne ej förmånliga; — ganska swårt blir det dock för Styrande Magten, så wäl att instränka för Allmogen klyfnings-rätten, som ännu mera att bestämna andra grunder dertföre, då alla Hemman äro så olika bestaffade till ägowärd. Landet är under loppet af 50 år till det mesta dels storstiftadt, dels enstiftadt: det sednare delningsfättet, ehuru i sin natur det rättaste, är dock för Kronobergs Län, såsom mycket couperadt, och med spridde inägor, mindre passande; likwist äro sedan 1807, då enstiftes-författningen utkom, många enstiftes-mål afgjorde. Olikheten af storstiftes- och enstiftes-författningen, då de begge i ett land äro gällande, är skadlig, ty knappast har ett storstifte, med stor kostnad blifwit slutadt, förwän ofta inträffar, att någon ny Hemmans-ägare begär enstifte, som ej kan wägras, men medför nya beswår och dryga utgifter. Dessa olägenheter har Kongl. Majst i nåder welat afhjelpa, medelst stiftes-författningen af den 20 Febr. 1821, och hwilket omwillkorligen skall medföra för framtiden den nyttigaste werkan, synnerligen och helt säkert, så wida pröfningen af alla dylika mål återgår till domstolarne, såsom fordom warit, ty det står icke i Konungens Besallningshafwandes förmåga, hwars tid är jemt upptagen af mångfalldigt andra magtpåliggande göromål, till att äfwen med den noggrannhet, som wederbör, stöta alla enstiftes-mål. Ett jordbruket för äfrit ganska mycket wunnit, sedan Landet i sednare tider till det mesta blifwit dels stor- dels enstiftadt, är både säkert och synbart, men att skogarne lida deraf, är förut nämndt.

Någon gång inträffa wäl Rättegångar, i anseende till wattu-uppdämningen, af Bruk och andra wattenwerk; men de afhjelpas någorlunda, dels med nu gällande författningar, dels genom Kongl. Hushålls-Sällskapets åtgärder i förlikningswäg, så att sällan nog förmärkas betydliga olägenheter genom watten-uppdämningar, hwarigenom allt, jag för min del, anser mindre behöfligt, att i denna oeconomiska angelägenhet uti Kronobergs Län, göra några synnerliga förändringar, då erfarenheten wisar, hurusom förändrade lagar ej alltid leda till det ändamål, som äsyftas. Kronans enstiftade lägenheter äro ej flere än som uti Tabellen äro upptagne.

Till Publiska Lärwerk kunna ej gerna räknas andra än Gymnasium och Trivial-Skolan i Wexjö.

Sromma Stiftelser, Statsbidrag.

Att Kronobergs Län är ett af de hårdast bestättade i Riket, torde ej tåla motsägelse, ty utom det, att Hemmanen äro långt swagare än i de andra Provincerna, och ändå utgåra lika bestättningsstyldighet, är Noteringen, som kanste nu för tiden utgör ett af de svåraste onera, långt drygare öfver hela Småland än i andra Län, ty då här endast 6 sjerdingshemman äro anslagne till underhåll för en Soldat, utgöres ett Notehåll på andra orter af 8 till 10 sjerbedelar. De mångfaldigt sårskilte artillar, dels af contanta utgifter, dels genom tjänstbarheter, som Hemmansbrukare måste utgå, kan wäl ej annat än ofta hafwa beswärliga följder, så för näringar som jordbruket; men detta äro åliggander, hwilka Länets Inwånare dela lika med andra orter, och så länge ej penninge-tillgångarne blifwa alltför mycket instränkta, är att förmoda, det hådanester, som hitintills, alla skatter så in natura som contant utgå, och hwilket förhållande endast tillkommer genom folkets måttliga lefnadsfätt; ty för att kunna göra Staten rätt, måste de förwandla i penningar allt som ej högsta nöden fordrar till lifwets uppehälle.

Inga trakter kunna beswära sig i anseende till Kronoliondens transporterande och skjutsningar &c., ty ehuru allt sådant kan hänföras till onus, möter dock ej några olägenheter i anseende till wägar, ty de genomskära landet på alla ställen så tillräckligt, och så wäl underhållas, att alla skjutsningar, af hwad natur som helst, ej mötas af hinder. De i Tabellen utförde wården på Onera och Beswår, äro gjorda på grundade calculer, så långt möjligt warit häruti forska; och de Bilagor, hwilka åtsfölja, utwisa närmare förhållandet dermed.

Politie.

Kronobergs Län, efter allt hwad jag känner, har under alla framsfarna tider, genom Embetsmäns nit och uppmärksamhet, alltid utmärkt sig för ordning, sedighet och laglydnad.

Under de 30 år jag härstädes varit Styresman, har jag ej heller ur afklätit handhafwande af de pligter mig ålegat, och jag får således nu anmäla, hwad som under denna period blifwit tillgjordt, till förbättrande af Politianstalterne. Sela Sospitalet är flyttadt och ombyggt, samt i den ställning, att det torde nu kunna anses bland de bäst organiserade i Riket. Den knappa fonden tillåter dock ej mer än 60 dårars underhållande; men de njuta all möjlig omwårdnad.

Länne

Låne-Lazarettet är äfwen best nyligen ombyggt, och torde äfwen förtjena ett rum bland de bäst inrättade samt underhållne. Frisångar för sjuka, som intagas, äro omkring 30 dagligen.

En Nyordning utfärdad 1816, och af Kongl. Maj:t i nåder stadfästad, medförer i det möjligaste mot ändamålet svarande verkän. Kronobetjeningen, som är belastad med så mångfaldiga göromål, kan omöjligen följa alla händelser, men detta ersättes af By-åldermännens uppmärksamhet, hvilka i allmänhet icke allenast bidraga till ordningen inom sine samhällen, utan äro mycket uppmärksamme derpå, att landtstrykare, samt misstänkte personer, gripas och till Kronohäktet insändas.

Gästgiveri-Ordningen är lämpad efter locala omständigheter och de särskilte författningar Kongl. Maj:t i nåder behagat utfärda. Att den måtte wara afpassad för tiden, slutar jag deraf, att sällan någre Resande ofredas, och enär något klagomål inträffar, sker genast derom undersökning, samt bewiste förbrytelser blifwa bestraffade. Skjuts-skyldigheten beswårar numera ringa, och den är betydligt inkränkt, sedan sista öfningen af skjutslegan. Snarare beklagar sig Allmogon deröfver, att deras förra förtjenster, genom mycket skjutsning, blifwit betydligt minskade.

Wargar äro de objur, som egentligast beswåra wiså är och wiså trakter af Lånet; de äga sällan några beständiga Hiden, utan äro merendels fringstrykande från andra orter, och således så mycket swårare att åtkomma, men genom den öfwerenskommelse, som gjordes i Lånet 1812, i afseende på objurens utrotande inom Soeknarne, hafwa följderna deraf wisat sig förmånliga, och hwartill kan anföras, att förra året blefwo under loppet af några månader förstörda 24 st. wugne Wargar, hwarigenom för det närwarande de mesta blifwit utrotade.

Jagt-ordningen af 1808, anser jag för Kronobergs Lån mindre lämplig, ty utan den stora kostnad jagttygs anskaffande skulle medföra, finnes ganska få personer, som kånna methoden att utföra de widsträckt anstalter, som böra widtagas.

År 1801 inrättades en Brandstods-förening inom Lånet, i afseende på förlusten af Udsegenom. Deltagarne äro ganska många, och fonden utgör nu circa 200,000 R:dr W:co.

Under denna tiden har inom Wolaget inträffat 15 eldswådor, och de Brandstodade hafwa alla blifwit fullkomligen ersatte sina förluster.

Sattig.

Sattigförörjningsanstalterne äro inom alla Församlingar, i det möjligaste mäl inrättade, så att, enär icke hungersnöd inträffar, tiggare sällan beswäras. Att en och annan Församling å de magrare trakterne, ej har förmåga att fullkomligen afhjelpa sina fattighjones belägenhet, är något som inträffar i alla Provincier; men på det hela är fattigvården oflanderlig.

Soctne-Skolor finnas på få ställen, och behöfwas mindre i en Province, som har den lyckan åga ett utmärkt godt publikt Lärwerk, der hwar och en får tillräcklig underwisning, som will applicera sig för wetenskaperne, eller söka sin bergning på tjenstemanna-banan; men att upplysningen under sednare åren äfwen i den wägen stigit, wisar sig derigenom att få af Allmoget finnas, hwilka icke allenast läsa wäl sitt modersmål, utan äfwen skrifa, och ofta med en styl, som egalerar dem, hwilka erhållit en bildad uppfostran. Likwisst har för circa 40 år sedan, genom dåwarande Regements-Chefen, sedermera Landshöfdingen och General-Majoren Hederstjernas omsorg, en nyttig Scholä-inrättning blifwit organiserad, wid Kronobergs Infanteri-Regementet, hwarest under Regements-Pastorns inseende, genom en antagen Scholämästare, 30 å 36 Soldatbarn årligen underwisas i Christendomen, samt äfwen att skrifa; de som dertill wisa håg och fallenhet, erhålla fria husrum, läroböcker, och derjemte något understöd under lärotiden, hwilka omkostnader besörjas af en cassa, samlad genom frivilliga sammanstott, från längre tider, inom Regementet, samt årligt anslag af 4 Riksdaler, som Kongl. Maj: genom Nådig Resolution, bewiljat till understöd, åt denna läro-anstalt.

Landets mindre förmögenhet, har ej tillåtit anläggningar för underwisning i slöjdekunsten, och de behöfwas ej, ty kunnige handwerkare finnas ändå öfwerallt på Landet af alla slag. Menigheten förtjenar mycket genom handarbeten, samt äro fallna derför, och en gång, då nu gållande Skräsförfattningar upphöra, tror jag egenteliga tiden vara inne, då alla Handwerkerier skola sättas i sin fulla liflighet. Wonden nyttjar icke utan högsta nöden någon medicin; men när Läkare påkallas, af hwem som helst, finnas inom orten flere sticlige Läkare, så att på läkarewård är ej brist. Epidemiska sjukdomar gå sällan; den veneriska smittan har mest beswärat landet, men äfwen denna är i synbart aftagande genom Läne-Lazarettets utwidgade anstalt under sednare åren, dit alla transporterats, och njuta förträfflig stödsel, enär de anmätas, och finna sig beswärade af sjukdomar. Efter loppet af 20 år, bdr man säkert hoppas, att den så kallade Stadesügen i det närmaste bdr vara förswunnen.

Vaccinationen nyttjas äfwen öfwerallt, efter Konungens Nådiga föreskrift; den har äfwen wunnit allmänt förtroende, och högst sällan wisar sig

nu tecken till naturliga koppor. Daktadt alla möjliga försök, vill ej Allmogen antaga underwista qwinspersoner, att biträda wid Barn-förlossningar; utan som öfversäll sällan nog inträffar, tror Bonden för sig ej vara något behof af så bestaffade personer; likwißt finnes i hwarje Församling någon hustru, som har practiskt kunskap i accouchementen, hwilken merendels nyttjas wid swårare tillfällen; äfvensom flere pålitliga och examinerade Barnmorstor äro att tillgå i Wexjö.

Wexjö Stad.

Staden är belägen inom Konga och Kinnewalds Häradet i Kronobergs Län, funderad S:t Sigfrid till åra år 1342 af Konung Magnus III:dje, och försedd med Privilegier samma år; — den har sitt läge ungefärligen midt i Lånet, inwid så kallade Wexjö eller Södrersjö, 8 $\frac{1}{2}$ mil från Carlshamn, 12 från Carlskrona, 12 från Calmar, 10 $\frac{1}{2}$ från Ekfjö och 12 från Jönköpning.

Staden består af 10 Qvarter, som omfatta 175 Hus och Tomter. Det af framfarne Konungar Staden öfwerlätna område, utgöres af så kallade Fundations- och Donations-jord. Den förra innehafwes af enskilda personer under ägande rätt och innefattar 433 $\frac{1}{2}$ Geometriskt Tunneland, deraf 62 Tunneland, 12 Kappel. utgör Hagar och Betesmark; 46 Tunnel., 13 Kappeland, skattlagde till Kongl. Maj:it och Kronan, samt Pastor wid Domkyrkan; 316 Tunnel., 28 Kappel. ofskattlagd, och 8 Tunnel., 19 Kappel. Embetsjord. Den sednare eller Donationsjorden utgöres af 7 Mantal: Beckaslöf, deraf, enligt 1649 års Fordebok, 6 Mantal äro af Krono-natur, samt i wißt och owißt förmedlade till halfwa Mantal. Alla Hus- och Tomtagare hafwa i mån af deras Tomter äfsatt röfstetal, andel i denna ännu samfälliga, och endast till bete åt stadens kreatur begagnade mark, dock innesluter den 2:ne mosar, af ungefärligen 80 Tunnelands rymd, hwilka i sednare åren, den ena af 68 Tunnel. genom ett uppslaget större dike, som sammanbinder Södrersjö med Berggunda och Bergwara sjöar, och den andra, genom inrättade afloppsdiken, blifwit uttorrade, så att odling derä kunnat anställas, och för närwarande, till det mesta finnes verkställd. Mosarne, utgörande stadens samfällta tillhörlighet, äro fördelte i särskilda skiften, samt under arrende med wiße frihetsår, som, å en del skiften redan lupit till ända, öfwerlätna enskilda personer, hwilka med berdmwärdt nit, och oansedt betydande kostnad, påskynadat odlings-företaget, hwaraf de hittills dock njutit föga ersättning.

Jorden i allmänhet består af mer och mindre sandblandad mylla: den är till en del, å den så kallade norra Mark, bergig och otjenlig till odling, samt lennar

lemnar obetydligt bete för kreaturen, hwaremot den öfriga delen finnes odlingsbar, och wore säkerligen uppbrukad i betydlig mån, derest samsälligheten icke beredde hinder för ett dylikt företag.

Tall och Gran, samt till mindre del Bok och Ek, äro de trädslag, som finnas å Donationsjorden. Skogstillgången är otillräcklig för Inwånarnes behof; de köpa från landet, både med till brännse, och timmer till byggnader. Flere härligheter finnas icke, ty fisket i 2:ne insjöar, är obetydligt och jagten ingen.

Inwånarnes antal utgör 1,522 personer eller 652 mankbn och 870 qwin-fbn, af hwilka 1,006 st. äro skrifne i Mantal, men 498 st. under- och öfwer-årige, samt soldater och dragoner befriade.

Fabriker finnas icke inom staden, eller på des grund, utom ett privilegeradt Boktryckeri, men deremot utgöres Worgeskäpet af 12 Handlande, 10 Garfware, 6 Kopparslagare, 1 Tenngjutare, 7 Hattmakare, 3 Smeder, 2 Mätare, 2 Wagnmakare, 6 Snickare, 3 Färgare, 5 Sämstematikare, 9 Guldsmeder, hwaraf endast 5 hafwa egen verkstad, 13 Skomakare, 1 Repslagare, 1 Bläckslagare, 1 Måffingslagare, 2 Gördelmakare, 3 Sabelmakare, 7 Handstematikare, 1 Sockerbagare, 3 Murmåstore, 2 Kakelugnsmakare, hwaraf en bor på landet, 1 Kammakare, 2 Bokbindare, 7 Stråddare, 1 Glasmåffare, 2 Uhrmakare, 1 Swarfware och 1 Slagtare, hwilka alla i sin rörelse biträdas af 5 Handels- och 74 Handwerksbetjenter.

Magistraten jemte Landsstaten, Clereciet och Skoldwerkets lärare utgöres af 31 Embets- och Tjenstemän, hwaremot Ståndspersoner, som icke tillhöra någon näring, utgöra en personal af 56, med 20 personers betjening.

På handel och näringar grundar Staden sitt egentliga bestånd, men desse hafwa dock, under sednare åren något afstagit, genom den nästan öfwerallt inom Rikets Provincer rådande penningebristen. Köpmans-corpsen skulle likwisst berga sig ändå bättre, om deras antal, såsom fordomdags, wore insträmfattare; men då så många nu stola lefwa på handteringen, blir winsten för hwarje så mycket mindre. Ingen betydlig föimögenhet har någon Köpman, men genom sparsam hushållning och uppmärksamhet i deras affairer, har Werid Stad den sällsamma händelsen för sig, att ej mera än en enda Handelsman

gjort Cession, under loppet af de sednaste 30 åren. Inom Handwerks-classen är mera förmodighet; flere anses för rika, och nästan hvar och en som följer sitt arbete med ordning och sedigt uppförande, åger full bergning. Ågde Staden tillfälle anläggna några Fabriker, skulle otwifvelaktigt wålmågan blifwa allmännare, men då förlager hos Speculanter saknas, och inga wattungar finnas på Stadens ågor, är icke att wånta anläggandet af sådana Jurättningar, hwarigenom rörelsen i någon större scala kan utwidgas.

Dränneri-rörelsen idkas wäl af åttskillige personer, dock åger ingen öfwer 50 kannors panna, och är afwerkningen icke swarande mot consumptionen, utan köpes från landet årligen flere 1000:de kannor Drännwin. Sådes-afkastningen uppgår i jemngoda år på det högsta till 5:te kornet, sedan utsäde afgått, undantagande potatoes, som räknas efter 8 à 10 kornet.

Årliga utskylber.

1:o Wätsmän för rörelse och näring underhållas 8 st., för hwilka, såsom hittills vacante, årligen betalas 160 à 170 R:dr. Wid extra Notering d. 10 Junii 1811 är fundationsjorden ansedd i jemförelse med $7\frac{1}{2}$ Hemmar: på landet och åsatt 5 Wätsmän, hwaremot donationsjorden, 7 Mantal Beckas: ldf, endast har 4 man.

2:o Fattigwården är anförtrodd Stadens Pastor i förening med en Fattig-Direction. Hwad Directionen årligen pröfwar nödigt åtgå till de fattigas underhåll, och sedermera af Församlingen wid Sockenstämma godkännes, fördelas till utbetalning af Stadens Inwånare, i mån af hvars och ens förmodighet eller större och mindre rörelse. Stadens för några år sedan uppförde nu mera Brandförsäkrade Fattighus, kan herbergera omkring 20 personer, hwilka, utom husrum, njuta fri wed, ej mindre till rummens eldning, än öfrige behof.

De fattige, som ej njuta husrum, få hwarje wecka uppbåra penningar till belopp, som Directionen bestämt, efter hwarje persons mer eller mindre behof.

3:o Reserve-stjutsen utgöres med 16 par hästar, deraf Borgeliga rörelsen ansvarar 6, fundationsjorden 6 och donationsjorden 4 par. Den utgöres med lejda hästar, och har de 2:ne sednare åren kostat årligen 800 R:dr Banco; men de föregående uppgått till icke mindre än 3000 R:dr.

4:0 Wäghållningsstyldigheten är fördelad på Husägarna efter röstetal, det vill säga andel i donations-jorden. Hvarje Husägare ansvarar sitt tilldelta stycke, men plogning vintertiden jemte subskottning verkställas för gemensam räkning, af Entrepreneurer, mot betalning 25 à 30 R:dr Banco årligen.

5:0 Diverse onera bestå af Salpetergård, tomtören, åker- och ångspenningar, Brandcase-avgift, Stads-Cafeurs-, Skorstensfejare- och Nattdaktare-lön, Häfbåring, Stadens fångars underhåll, hyra till Rector-Skola och Domkyrko-Kläckaren, underhåll af Pastors och Commminister-gårdarne, ljus och ved till Fattig-Skolan, samt salu-accisen.

6:0 Clerociets underhåll. Domprosten njuter uti ordinaire lön: 1:0 af Kongl. Majst och Kronan 102 Lunnor 21 $\frac{1}{2}$ Rappar Kronotionde, samt i Råntor 14 L:pd Smör, 22 st. dagsverken och 15 $\frac{1}{2}$ i penningar: 2:0 $\frac{1}{2}$ Mantal boställe i Rinnewalls Härad, samt $\frac{1}{2}$ Mantal Stomhemman Skir Söddregården: 3:0 af Domkyrkan 4 Lunnor Spannemål och 4:0 af Stads-församlingen 44 R:dr, åker- och ångspenningar, samt Nste af 66 R:dr 32 $\frac{1}{2}$ B:co wårde. Stads-Commministern: af Kongl. Majst och Kronan 1 mantal Hof Dalbogården; af Domkyrkan 3, af Domprosten 12 Lunnor Spannemål, samt af staden fria husrum, jemte Jul- och Påsk-dren efter behag. Stadsorganisten: 30 Lunnor Spannemål af Domkyrkan. Domkyrko-Kläckaren: 11 Lunnor Spannemål, och fria husrum af Domkyrkan, samt af Stads-församlingen hushyra 7 R:dr jemte Nste. Domkyrkowaktaren och Orgeltramparen för Häfbåringen 6 R:dr 32 $\frac{1}{2}$, samt Jul- och Påskgång efter behag, ungefärligen 20 R:dr.

Allmänna Inrättningar befinnas endast, för undervisnings-werket, hvilket ombesörjes af 6 Lectorer wid Gymnasium, 1 Gymnasti Adjunct, samt wid Trivial-Skolan, af Rector, Conrector och 4 Colleger, jemte 2:ne Apologister, samt en Cantor Figurativus och en Cantor Choralis, hvarsförutan en arbets- och undervisnings-Schola är inrättad, der omkring 60 st. fattigbarn af begge könen genom en ordinaire Lärare och en Lärarmästarinna, dagligen undervisas och sysselsätts. Denna Inrättning har tillkommit genom enstildte personers wälgörenhet, förnämligast genom framlidne Domprosten och Ordens-Bedamoten Doctor H. Sjögrens betydliga anslag, och Stads-församlingen har åtagit sig dess widmakthållande, i så måtto, att den underhåller, och, när som påfordras, å nyo uppbygger de för inrättningen nödige hus, samt årligen

gen framlemnar, hvad som behöfves af ljus och ved. Den står under tutel af Landsböfding och Biskop samt Pastors och Fattig-Directionens närmaste inseende, och äger en fond, hwars årliga aflastning användes till de mest torstiga barnens uppehälle. Werid Lands-Cancellie den 6 Dec. 1822.

CARL STELLAN MÖRNER.

J. A. Leander. N. J. Lång.

Statistisk Tabell öfwer Wexiö Stad i Kronobergs Län År 1821.

Stadens Namn.	Staden tillhörig jord.		Utfåde af:		Medel=afkastning sedan utfådet är afdragit.												Underhållne Kreatur.												Uppskattadt värde.				S t a t s = B i b r a g .															
																																	Deuillning.															
																																	Klericiets underhåll.															
Wexiö	175	200	233	62½	495½	10	1	25	125	50	25	2	40	5	125	625	250	125	8	320	45	12	170	20	10	78	—	299,625	30,750	250	330,625	599½	61½	12½	900½	602	2,176½	270	110½	100	53½	264½	1,537	800	320	1,000	6,367½	

Wexiö Lands-Contoir den 8 October 1822.

CARL STELLAN MÖRNER.

N. I. Lång.

